

LUND UNIVERSITY

Review of Marianne Ling & Stig Welinder, "Arkeologiska fantasier" (2017)

Wienberg, Jes

Published in:
Fornvännen

2020

Document Version:
Manuskriptversion med förlagets layout och korrekturanmärkningar, oftast ej publikt tillgängligt

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2020). Review of Marianne Ling & Stig Welinder, "Arkeologiska fantasier" (2017). *Fornvännen*, 115(1), 61-63.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Annan

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Recensionier

Marianne Ling & Stig Welinder, *Arkeologiska fantasier*. Falun 2017. 292 s. ISBN 978-91-88644-40-4.

Omedelbart låter det som ett spännande uppslag att undersöka förekomsten av arkeologer och arkeologi i skönlitteraturen. Arkeologer uppfattas ofta som en sorts detektiver, som löser gåtor, eller äventyrare, som hittar försvunna skatter. I otaliga romaner och filmer följer man fiktiva arkeologer mellan mumier och tempelriddare, i grottor eller dykande till guldförsedda vrak. Uppslaget är i och för sig inte nytt, det har behandlats tidigare av exempelvis Cornelius Holmström i boken *Archaeology is a brand!* (2007). Nu har emellertid ämnet fått en annorlunda, för att inte säga egensinnig, behandling i en ny svensk bok.

Arkeologiska fantasier har tillkommit i ett samarbete mellan konstnären Marianne Ling och arkeologen Stig Welinder. Ling har arbetat med vävnader och installationer i sin hemby Svabensverk, men tillsynes inte tidigare med arkeologi. Welinder har en lång bana bakom sig inom svensk och norsk arkeologi, där han har verkat i Lund, Oslo, Tromsø, Uppsala och Östersund/Härnösand. Han har ämnesmässigt rört sig från stenåldern till nyare tid, från ekonomiska och demografiska frågor till arkeologihistoria och fungerat som en introduktör av nya perspektiv i Skandinavien. Boken om hur arkeologer och arkeologi framställs i litteraturen kan ses i förlängning av Welinders egna tidigare undersökningar – *Arkeologiska bilder* (1987), *Strindberg som arkeologikritiker* (1994) och *Uppgrävt och nerskrivet* (med Annika Snäll, 2008).

Welinders bidrag med rubriken »Arkeologer i skönlitteraturen» (s. 8–280) utgör merparten av boken. Det består av 27 kapitel, som kretsar kring olika teman. Texten byggs upp med ymniga referat och citat från skönlitteraturen, som sedan kommenteras med utgångspunkt i Welinders erfarenheter från »verkligheten». Hans intresse för hur arkeologer och arkeologi framställs i litteraturen går enligt uppgift 30–40 år tillbaka, men det handlar inte om en systematisk undersök-

ning, och referenserna till andra är ytterst få. Källmaterialet är romaner som Welinder råkar ha läst eller känner till. Avslutningsvis presenteras en kort referenslista samt en längre förteckning över de omkring 200 omnämnda författarna med deras verk.

Lings bidrag med rubriken »Mina arkeologiska drömmar och fantasier» består av 25 helsidesakvareller i färg utspridda i boken samt efterföljande förklaringar och kommentarer till bilderna, i en del fall även med litteraturhänvisningar (s. 281–292).

Det är svårt att som recensent yttra något positivt om *Arkeologiska fantasier*. Jo, ämnet är relevant och intressant. Någon annan som vill studera hur arkeologer och arkeologi framställs kan onekligen få litteraturtips och något att förhålla sig till. Om någon i framtiden vill skriva en arkeologisk biografi om Stig Welinder erbjuds här ytterligare en pusselbit att brottas med. Kapitlet om »Den ultimata arkeologiska metoden» (s. 166ff) dvs. om tidsmaskiner är tänkvärd, obs! Och bevars, här finns enstaka roliga anekdoter. Till dem räknar jag berättelsen om osten som blåste av Berta Stjernqvists smörgåsar under utgrävningen i Simris – liksom historien om den norska lastbil från Toten, som skulle passera en tysk gränskontroll (s. 65, 252). Men sedan kommer jag inte på mera.

Welinder skriver i förordet, att han snabbt insåg »att boken var mycket roligare att skriva än vad den någonsin skulle bli att läsa» (s. 6). Ja, precis så var och är det nog.

Det kan vara en smaksak, men Lings New Age-inspirerade akvareller med världsträdet Yggdrasil, Moses, Green Man, Rosslyn Chapel, enhörningar och Moder Jord är inte min kopp te. Därtill har motiven bara delvis en koppling till texten, och när det är fallet, har det inte utnyttjats i layouten. När exempelvis Jan Fridegårds vision av Hallonflickan illustreras (s. 61), då är det inte där romanen nämns i texten (s. 78, 177, 194, 211, 284).

Det man kan fråga sig är varför Welinder har haft så roligt att skriva boken, medan läsningen

är allt annat än rolig. En anledning kan vara att han har gjort det för bekvämt för sig. Åtskilliga gånger skriver han att han har glömt namnet på en bok eller någon annan upplysning (t.ex. s. 15, 108, 127, 250). Men han gitter inte ta reda på det, genom att leta upp boken igen. Det överläts till läsaren. En annan anledning kan vara textens något självupptagna eller privata karaktär. Sett utifrån blir genomgången av litteraturen närmast en ursäkt för Welinder att berätta anekdoter från sitt arkeologiska liv. För stora delar av det som ska representera analysen eller jämförelsen med »verkligheten» består just av anekdoter, kuriosas och åsikter, mycket av detta tämligen likgiltigt. Och här utmärker sig kommentarerna om studenter och kolleger, avlidna eller levande, ofta namngivna men andra gånger anonyma, ändå lätt igenkännliga. Kommentarer som mest av allt framstår som omdömeslösa.

Redan i förordet får vi veta att Welinder har slutat läsa arkeologisk facklitteratur (s. 7). Att han gick i pension vid 63 års ålder med »två forskningsår på silverbricka» (s. 14). En namngiven kollega beskrivs som »sävlig» (s. 23). Welinder har (ännu) inte figurerat i en roman, men dock ingått i titeln på en arkeologihistorisk bok (s. 28). Vi får veta att postmodern arkeologi kan excellera i fantasi (s. 36). En namngiven kvinnlig professor skulle ha haft en svaghet för manliga, unga, vackra amanuenser med adliga namn (s. 38). Recensioner av egna verk kommenteras (s. 45, 165). Hur han fick kyckling i choklad i sällskap med en amerikansk arkeolog (s. 53). Att mannen till en namngiven hade genomgått könsbyte (s. 55). Att »kungen och Birka har bidragit till att arkeologin har haft svårigheter att bli tagen på allvar» (s. 71). Att några tolkningsförslag ser ut som de var skrivna efter att arkeologen hade hamnat på psyket (s. 78). Att Welinder knappast hade valt arkeologi som sin livsbana om han som tonåring fått vetat att det inte fanns ett Nobelpris i arkeologi (s. 79). Vi får läsa om en rysk konferens där någon efteråt tackade Welinder och sa: »Your paper was the very best» (s. 104). Vi lär om formen på skärselevar i Lund på 1970-talet (s. 105). Att någon lätt identifierad i Lund var en »duglig arkeologisk festprisse» (s. 113). Vi får veta att Welinder sällan bär kavaj (s. 129). Att medeltidsarkeologins debatt på 1970-talet om vad som var en

stad var »onödigt och ointressant» (s. 132). Att Welinder något år innehade tre universitetstjänster samtidigt (s. 131f). Att torparkeologer låter sig fresta av husförhörlängder istället för att använda sina fynd (s. 134). Att SHM slarvade bort några kistspikar (s. 140). Att Welinder på en Rotarymiddag fick frågan varför han som föredragshållare var iklädd en »trasskjorta» (s. 141). Vi lär hur Welinder tog reda på vad vildsvin äter med hjälp av ett häfte från DDR om 300 trafikdödade vildsvin (s. 146). Vi läser om tuggande av tuggummi som experimentell arkeologi (s. 151). Formen av ett schakt i Gudahagen i Näsum förblir dock hemligt (s. 154). Att institutionen i Stockholm brukade skrämman bort studenter med »abstrakta, fikonspråksfyllda teoriföreläsningar» i början (s. 164). Att hälften av en grupp arkeologistudenter vid Mitthögskolan ansåg, att Ansgar konstruerade treperiodsystemet (s. 166). Vi lär att mumier förekommer i porrfilmer (s. 190). Att Welinder har haft ryggsrott (s. 199). Att i Uppsala »godkändes på sin tid en del konstiga forskningsföreteelser» (s. 199f). Att det berättades »snaskiga historier» på Gustavianum i Uppsala om de klassiska arkeologerna (s. 217). En historia om besöket vid en hållristning med en fallisk man återberättas (s. 217f). Vi lär att medlemmarna i en skånsk museiförening betecknades som »fordårar» av arkeologer vid Lunds universitets historiska museum (s. 226). Att en namngiven arkeolog rökte ihjäl sig (s. 239). Hur Welinder tenterade utan att behöva följa undervisningen bortsett från fornsakskursen (s. 240). Två i sin tid framstående arkeologer beskrivs som »förstockade» (s. 240). Och avslutningsvis noteras att svenska arkeologer i allmänhet skulle ha förlorat förmågan att skriva infama recensioner (s. 254).

Ett sätt att försöka förstå eller förklara texten är genom att avtäcka undertexten, det indirekta budskapet: Andra arkeologer är lustiga, löjliga, obildade, dumma, men inte jag.

Och är detta inte nog, så blir boken direkt beklämmande när Welinder ständigt skiljer på studenter och »studentskor», återkommande skriver om fältets och tältens erotiska möjligheter samt reflekterar som universitetslärare över just de kvinnliga studenterna (s. 204).

Kanske kunde Arkeologiska fantasier ha räddats av en kritisk förlagsredaktör, kanske. Ett

68 *Recensioner*

citat från boken kan återanvändas, lätt omformulerat: »Welinder må vara arkeolog, men det betyder inte att allt han skriver måste publiceras» (jfr s. 12). Boken borde ha förblivit en otryckt fantasi.

Jes Wienberg
Lunds universitet
LUX, Institutionen för arkeologi och antikens
historia
Box 192, SE-221 00 Lund
jes.wienberg@ark.lu.se